

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА І ЗМІНИ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

УДК 339.5.018.6

ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

Гладченко А.Ю.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Завданням представлено наукового дослідження є виявлення потенціалу інтеграції України у європейський енергетичний ринок в контексті досягнення економічної рівноваги так як на сьогодні енергетична сфера для розвитку національної економіки є першочерговою прерогативою, однак новітні процеси дестабілізації у вищезазначеній сфері дають змогу стверджувати про необхідність ретельного аналізу існуючих альтернатив. На основі розрахунку рівня розшарованості залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу у статті виявлено, дисбаланси між основними країнами імпортерами, що впливають на стабільність енергетичних ринків в цілому та газового ринку зокрема. Також у статті автор акцентує увагу, що при підвищенні цін на нафту та газ динаміка споживання в країнах Європейського Союзу достатньо диференціюється і може призвести до неможливості закупівель в окремих країнах. Вирішення поставленого завдання дає змогу стверджувати, подальшого розвитку потребує вибіркова взаємодія з певними країнами Європейського Союзу, що дасть змогу зменшити енергозалежність української економіки.

Ключові слова: потенціал, інтеграція, європейський енергетичний ринок, розвиток, розшарованість, залежність, ресурси, дисбаланси, споживання.

UDC 339.5.018.6

THE POTENTIAL INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN ENERGY MARKET IN THE CONTEXT OF ACHIEVING ECONOMIC BALANCE

Gladchenko A.

Dnipropetrovs'k National University named after Oles Honchar

The objective of the present research is to identify the potential integration of Ukraine into the European energy market in the context of achieving economic equilibrium. Today the energy sector for the national economy is the primary prerogative. However, new processes of destabilization in the mentioned area make it possible to argue about the need for a thorough analysis of existing alternatives. On the basis of calculating the level of stratification of dependence on imports of energy resources for

the European Union the imbalances between the main importing countries have been revealed in the article. These imbalances have poured on the stability of the energy markets in general and in particular on the natural gas market. The author emphasizes that increasing in prices for oil and gas consumption dynamics in the European Union is differentiated enough and may lead to the inability of purchases in some countries. The solution of this problem allows to state that further development requires selective interaction with certain countries of the European Union, which will reduce the energy dependence of the Ukrainian economy.

Keywords: the potential, integration, the European energy market, development, layering, dependency, resources, imbalances of consumption.

Актуальність проблеми. Розбудова конкурентоспроможної економіки в новітніх умовах неможлива без урахування зовнішніх умов, зокрема таких як паралельний розвиток процесів глобалізації та регіональної інтеграції світового господарства. Входження країни в систему глобальної економіки відбувається одночасно з трансформацією її внутрішніх економічних механізмів, перебудовою структури власності і виробництва, що помітно ускладнює адаптацію до зазначених процесів. Сьогодні дуже важко знайти країну, яка не була б учасницею того чи іншого регіонального інтеграційного блоку чи угоди про економічне співробітництво. Регіональна економічна інтеграція в енергетичній сфері - це одне із значущих напрямків міжнародної економічної взаємодії. У процесі переходу до ринкової економіки все більшого значення набувають питання розвитку регіональної економічної інтеграції. Ефективність розвитку єдиного ринкового простору в значній мірі залежить від скоординованого функціонування регіональних ринкових структур та розвитку інтеграційних відносин на різних рівнях економічної системи. Активізація цих відносин має великий вплив на економіку України. Інтенсивні інтеграційні процеси, що відобразили тенденції економічного розвитку окремих країн і регіонів, привели до змін у структурі світової економіки [1].

Аналіз останніх публікацій. Проблематиці регіоналізації енергетичних ринків та інтеграції України у європейський енергетичний ринок присвячено достатню кількість аналітичних узагальнень вчених зокрема: Амоша О.І. [1], Артамонова Г. В. [2], Бедін С. В. [3], Гладченко А. Ю. [4], Деркач Т. В. [5], Прийменко С. А. [8]. Однак слід підкреслити, що на сьогодні відсутні публікації щодо визначення

потенціалу інтеграції України у європейський енергетичний ринок в контексті досягнення економічної рівноваги.

Мета дослідження: визначення потенціалу інтеграції України у європейський енергетичний ринок з позицій досягнення економічної рівноваги.

Основні результати дослідження. Пріоритети інтеграційних відносин України в енергетичній сфері визначаються за географічною ознакою. Новітня політика Євроінтеграції України, що має за мету приєднання в рамках спільного ринку потребує об'єктивного обґрунтування на основі точного та досконального аналізу енергетичної сфери даного угруповання. Тому при виборі вектору регіонально-інтеграційної політики України в енергетичній сфері важливим є дослідження розшарованості енергетичної незалежності ЄС. Потребує обґрунтування на скільки є стабільним та ефективним Європейський союз в розрізі енергетичної сфери. В країнах ЄС на сьогодні спостерігається високий рівень енергетичної залежності від імпорту енергетичних ресурсів. Найбільше Європейський Союз імпортує газ [6].

Оскільки власний видобуток природного газу в країнах ЄС вже зараз не в змозі задовольняти зростаючі потреби, значно підвищується їх залежність від імпорту газу, за рахунок якого задовольняється не менше 40% потреб цих країн у цьому виді палива. Уже зараз Росія поставляє практично весь імпортований в ці регіони природний газ, ясно, що і надалі вона буде грати роль домінуючого постачальника. Приріст видобутку російського газу може повністю перекрити зростання потреби в газі країн ЄС до 2030 року [6,12]. Дослідження розшарованості показників ефективності енергетичної стратегії можливо за допомогою коефіцієнта Джині. Модифікація коефіцієнту під умови наукового завдання, для розрахунку розшарованості за показником залежності від імпорту енергоресурсів дозволила вивести наступну формулу:

$$K_g = \sum r_i q_{i+1} - \sum r_{i+1} q_i \quad (1)$$

де: K_g – коефіцієнт Джині

r_i – кумульована доля i -тої країни від загального показника залежності від імпорту енергоресурсів

q_i – об'єм залежності від імпорту енергоресурсів i -тої країни від загального показника

Розрахунки, що визначають рівень розшарованості за показником залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу за формулою зображені в таблиці 1.

Таким чином індекс Джині за показником залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу виглядає наступним чином:

$$K_g = \sum p_i q_{i+1} - \sum p_{i+1} q_i = 1,040571 - 0,4552 = 0,5853 \quad (2)$$

Коефіцієнт змінюється в межах від 0 до 1. Причому, чим більше його значення відхиляється від нуля і наближається до одиниці, тим більша розшарованість залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу, чим менше значення відхиляється від нуля, тим менше розшарованість залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу [11].

Таблиця 1 - Показники розшарованості залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу в 2014 році [6,12]

№	Країна	Частина від 100%	P_1	Q_1	$P_1 Q_{i+1}$	$P_{i+1} Q$
1	Швеція	0,01	0,0740741	0,00005	0,0000222	0,000006
2	Данія	0,03	0,1111111	0,00030	0,0002256	0,000044
3	Кіпр	0,20	0,1481481	0,00203	0,0008341	0,000376
4	Чехія	0,56	0,1851852	0,00563	0,0011111	0,001251
5	Нідерланди	0,60	0,2222222	0,00600	0,0020000	0,001556
6	Мальта	0,90	0,2592593	0,00900	0,0024111	0,002667
7	Франція	0,93	0,2962963	0,00930	0,0029630	0,002756
8	Естонія	1,00	0,2962963	0,01000	0,0037037	0,003333
9	Ірландія	1,25	0,3333333	0,01250	0,0077467	0,004630
10	Литва	2,32	0,3703704	0,02324	0,0086074	0,009468
11	Словенія	2,32	0,4074074	0,02324	0,0094681	0,010329
12	Греція	2,53	0,4444444	0,02324	0,0134844	0,011190
13	Латвія	3,03	0,4814815	0,03034	0,0111896	0,015732
14	Фінляндія	3,25	0,5185185	0,02324	0,02324	0,012911
15	Болгарія	3,33	0,5555556	0,02324	0,0190833	0,013772
16	Ісландія	3,44	0,5925926	0,03435	0,0204681	0,021628
17	Словаччина	3,45	0,6296296	0,03454	0,0223078	0,023027
18	Бельгія	3,54	0,6666667	0,03543	0,0154933	0,024932
19	Румунія	3,74	0,7037037	0,02324	0,0390063	0,017215
20	Польща	5,54	0,7407407	0,05543	0,0172148	0,043112
21	Португалія	6,34	0,7777778	0,02324	0,0554011	0,018936
22	Іспанія	7,12	0,8148148	0,07123	0,0189363	0,060677
23	Австрія	8,99	0,8518519	0,02324	0,0822429	0,020658
24	Люксембург	0,01	0,8888889	0,09655	0,0206578	0,089394
25	Угорщина	9,65	0,9259259	0,02324	0,0215185	0,022379
26	Італія	10,23	0,962963	0,02324	0,6212324	0,023240
27	Німеччина	15,50	1	1	1,0405716	0,4552
		100%	1			0,5853

Виявлений рівень розшарованості залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу за 2014 рік показує, що рівень енергетичної залежності країн європейського союзу дуже різниться, що є дуже небезпечним процесом. Крім цього було

розраховано індекс Джині для країн Європейського Союзу починаючи з 2007 року. Та накладено індекси цін на нафту та газ. Результати такого підходу можна зобразити на рис. 1.

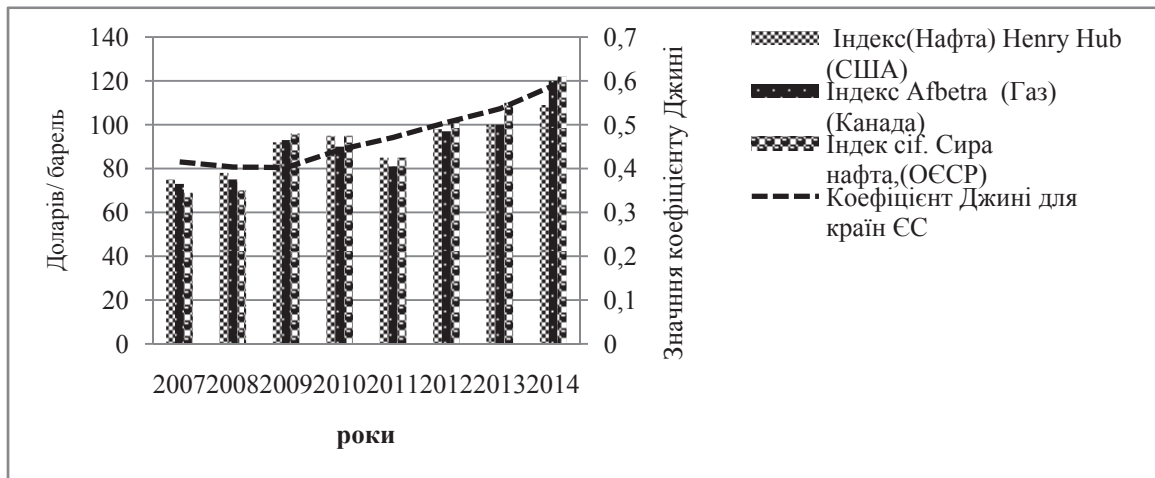

Рис.1. Динаміка енергетичні ресурси на основних світових ринках та індекс Джині за показником залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу в 2007-2014рр. (дол. / тис. м3) [6,11,12]

Проведені розрахунки в динаміці дозволяють стверджувати, що вплив цін на природний газ на основних світових ринках на індекс Джині за показником залежності від імпорту енергетичних ресурсів для країн Європейського Союзу є суттєвим дефектом в стабільності функціонування даного інтеграційного угруповання [4,5]. Це означає, що при подальшому підвищенні цін на нафту та газ деякі країни Європейського Союзу будуть відчувати значні складнощі з імпортом енергетичних ресурсів, в той час, як інші країни цього угруповання будуть мати достатній рівень забезпеченості енергетичними ресурсами. Тобто розбалансованість між країнами призведе до енергетичних криз в деяких країнах. Нову якість цьому процесу додають прогнози міжнародних інститутів таких, як: Світовий Банк, Міжнародний валютний Фонд, та міжнародне енергетичне агентство (табл. 2).

Наприклад «Міжнародне енергетичне агентство» прогнозувало збільшення в наступні 20 років загальної потреби у первинних енергоносіях на 65%. При цьому виснаження ресурсів органічного палива (насамперед нафти та газу), при високому рівні витрат на видобуток і транспортування, викличе істотне зростання світових цін на всі його види. Наведені фактичні та прогнозовані показники цін на такі категорії енергетичних ресурсів як нафта, газ та вугілля, дозволяють стверджувати, що підвищення цін на енергоносії є ділом часу. Темпи приросту цін насамперед будуть визначатись темпами приросту споживання основних категорій країн нетто - споживачів енергетичних ресурсів [6,7].

Таблиця 2 - Динаміка цін на первинні енергетичні ресурси на світових ринках за оцінками міжнародних інститутів в період 1995-2030 рр. [6,12]

Вид палива	Показники цін на енергоресурси міжнародних інститутів та профільних установ в енергетичній сфері								
	Фактичні				Прогнози				
	2000	2005	2014	Середній Приріст,%	2016	2020	2025	2030	Середній Приріст,%
Світовий Банк									
Вугілля,\$/1т.	45	49	51	1,1333	56	57	60	65	1,160729
Нафта,\$/1 барель	120	150	180	1,5	250-	310-	410	460	1,84
Газ, \$/1тис.м3	150	180	200	1,3333	190	300	400	450	2,3684
Міжнародний валютний фонд									
Вугілля,\$/1т.	45	49	51	1,133	59	65	70	75	1,271186
Нафта,\$/1 барель	123	152	189	1,536	240	300	400	450	1,875
Газ, \$/1тис.м3	153	184	205	1,339	180	300	400	450	2,5
Міжнародне енергетичне агентство									
Вугілля,\$/1т.	44	47	51	0,1118	60	70	78	85-	1,41667
Нафта,\$/1 барель	125	156	188	1,5537	250-	300	400	440	1,76
Газ, \$/1тис.м3	152	182	203	1,3355	190-	300	400	450	2,3105

Висновок. Отже, в процесі визначення потенціалу інтеграції України у європейський енергетичний ринок з позицій досягнення економічної рівноваги на основі дослідження розшарованості показників ефективності енергетичної стратегії за допомогою коефіцієнта Джині виявив наступне: по-перше, спостерігається негативна тенденція розшарування енергетичної залежності за країнами Європейського Союзу, що при подальшому підвищенні цін на нафту та газ може призвести до енергетичних криз в деяких країнах даного регіонального інтеграційного угруповання в майбутньому; по-друге, очевидно, що спільна політика в енергетичній сфері в рамках спільного ринку для України не принесе успіхів. Спільна енергетична політика Європейського союзу декларує тільки загальні пріоритети, тоді коли в окремих країнах в умовах підвищення цін на газ та нафту ці пріоритети недоцільні. Така ситуація може призвести до припинення існування ЄС, як валютного союзу та великої регіональної економічної кризи. Тому подальшого розвитку потребує вибіркова взаємодія з певними країнами, що дасть змогу зменшити енергозалежність української економіки. Також слід підкреслити, що інтеграція в енергетичній сфері не повинна бути автономною ініціативою, тому подальшого розвитку потребує на нашу думку розробка механізмів інтеграції країни до сучасної глобальної економічної системи регулювання, яка складається не тільки з інтеграційних відносин за географічною ознакою, а й міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій та інших інституцій міжнародного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амоша О.І. Державна підтримка та перспективи інноваційного розвитку і структурних перетворень вугільної промисловості України: монографія /О. І. Амоша, А. І. Кабанов, Л. Л. Стариченко, Ю. З. Драчук, Д. Ю. Череватський; Ін-т економіки пром-сті НАН України. — Донецьк: ІЕП НАН України, 2009. — 325 с.
2. Артамонова Г. В. Обґрунтування засад та пріоритетів національної енергетичної стратегії України [Електронний ресурс] / Г. В. Артамонова // Економічний простір. - 2015. - № 93. - С. 59-72.
3. Бедін С. В. Зарубіжний досвід державного регулювання процесу формування енергетичного ринку [Електронний ресурс] / С. В. Бедін // Теорія та практика державного управління. - 2012. Вип. 1. - С. 397-403.
4. Гладченко А. Ю. Стратегічні пріоритети та принципи розвитку в енергетичній сфері країн світової економіки [Електронний ресурс] / А. Ю. Гладченко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2011. - Вип. 29(1). - С. 102-107.
5. Деркач Т. В. Регіональна економічна інтеграція у системі глобалізації світової економіки [Електронний ресурс] / Т. В. Деркач // Економічні інновації. - 2014. - Вип. 57. - С. 127-135.
6. Євростат 2015 [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. 10
7. Президент України; Розпорядження від 21.09.2010 № 1087/2010-рп Про уповноваження Ю. Бойка на підписання Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
8. Прийменко С. А. Стратегія розвитку енергетичної галузі України як складова енергетичної безпеки [Електронний ресурс] / С. А. Прийменко // Mechanism of Economic Regulation. - 2014. - № 2. - С. 167-175.
9. Україна, ЄБРР; Угода, Правила, Форма типового документа, Принципи, Міжнародний документ від 24.02.2011 Угода про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
10. Шевцова А.І. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій : моно- графія / за ред. А. І. Шевцова. – Донецьк : РФ НІСД, 2008. – 208 с.
11. Europeanization and Regionalization in the EU's Enlargement: The Myth of Conditionality (One Europe or Several?)/ James Hughes (Author), Gwendolyn Sasse (Author), Claire Gordon (Author)/ Publisher: Palgrave Macmillan (February 10, 2005)– 248 с.
12. ОПЕС Oil Outlook to 2025, ОПЕС Review Paper, 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://topic.ec.com>.